

Handläggare
Karin Kuttainen
Telefon: 08-508 287 17**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2017-05-16 p. 24

Tillsyn över förorenade områden 2016

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna redovisningen av tillsynen över förorenade områden 2016

Gunnar Söderholm
FörvaltningschefGustaf Landahl
Avdelningschef

Sammanfattning

Miljöförvaltningen bedriver tillsyn över förorenade områden inklusive förorenade byggnader. Denna rapport omfattar arbetet med förorenade områden under 2016. Sanering av PCB-haltiga fog- och golvmassor redovisas i separat rapport.

Branschen präglas av att den är händelsestyrd och beroende av byggkonjunkturen samt avveckling eller flytt av industriella verksamheter.

Stockholm blir renare i och med att gamla industriområden saneras inför exploatering och tar därigenom steg mot en giftfri miljö.

Bakgrund

Allmänt

Det mesta av miljöförvaltningens tillsynsarbete avseende förorenade områden är händelsestyrt. Inför utarbetande av nya detaljplaner och ny bebyggelse, framför allt inom gamla industriområden, undersöks det om det finns föroreningar i mark, grundvatten eller byggnader, som kan utgöra en risk för de som ska bo och vistas inom området.

Om det påträffas föroreningar, som kan utgöra en risk för människors hälsa eller miljön, så ska fastighetsägaren eller exploatören, enligt 10 kap. 11 § miljöbalken underrätta förvaltningen som är tillsynsmyndighet. Under 2016 kom det in 60 underrättelser om påträffade föroreningar. Om fastigheten ska exploateras krävs ofta en anmälan om avhjälpandeåtgärd/efterbehandling/sanering. Åtgärden innebär i de flesta fall urgrävning av förorenade massor men kan även innebära andra skyddsåtgärder som ventilerade utrymmen eller tätare grundläggning. Under 2016 hanterades 45 efterbehandlingsärenden.

MIFO-objekt

Länsstyrelsen har under många år identifierat, inventerat och riskklassat nedlagda verksamheter enligt den så kallade MIFO-metodiken¹. Riskklassningen görs bland annat utifrån tidigare verksamhet och fastigheternas nuvarande eller kommande användningsområde. Många objekt har fått sin riskklass endast utifrån den kunskap om verksamheterna som inhämtats via arkivstudier. För att kunna fastställa om området utgör en risk, för människors hälsa eller miljön, måste området provtas. Efter provtagning kan en omklassning bli aktuell om området visade sig vara mer eller mindre förorenat än vad som först kunde misstänkas utifrån arkivstudierna.

Länsstyrelsens kartläggning är nu avslutad förutom för ett mindre antal objekt, där länsstyrelsen genomför miljötekniska undersökningar. Under 2016 undersökte länsstyrelsen tre områden med tidigare industriell verksamhet där klorerade lösningsmedel använts. Lumalampan och Fintlings hade innan undersökningen riskklass 1 och Radius riskklass 2. Efter undersökningen föreslogs Lumalampan och Fintlings klassas ned till riskklass 2 respektive riskklass 3. Förvaltningen delade uppfattningen att Fintlings skulle klassas ned till riskklass 3. För Lumalampan ansåg förvaltningen att objektet skulle behålla riskklass 1. Radius delades upp i två delobjekt eftersom de nu ligger på två olika fastigheter. För Radius föreslogs en nedklassning till riskklass 2 respektive 4. Förvaltningen ansåg att dessa objekt skulle tilldelas riskklass 1 respektive 3. Länsstyrelsen accepterade förvaltningens synpunkter. Översiktlig information om MIFO-objekten finns tillgänglig på länsstyrelsens hemsida, www.lansstyrelsen.se.

Länsstyrelsens arbete har gett upphov till ett stort antal riskklassade objekt i staden. Förvaltningen går igenom objekt med hög riskklass

¹ Vägledning vid inventering av potentiellt förorenade områden utförs enligt en metodik för inventering (MIFO). Inventeringen resulterar i riskklassning av områdena.

för att se om några objekt måste undersökas eller åtgärdas. Vid dessa genomgångar har det visat sig att många objekt ligger inom områden som har exploaterats eller kommer att exploateras. Dessa områden undersöks och saneras i samband med exploateringen. Andra potentiellt förorenade områden är inte åtkomliga och finns t.ex. under asfaltsytor eller ligger i områden där det fortfarande pågår industriell verksamhet.

Riskklassningen är bland annat ett verktyg för statliga myndigheter att bedöma hur angeläget det är att undersöka och åtgärda objekt med statliga bidrag. Beroende på medelstillgången kan det t.ex. vara så att bidrag endast tilldelas objekt med riskklass 1. Bidrag är inte aktuellt för byggherrar som undersöker och åtgärdar fastigheter utifrån att de ska vara lämpliga att bebygga eller undersöker överskottsmassor med avseende på eventuell återanvändning. Ingen riskklassning görs därför för dessa objekt om det inte redan gjorts av länsstyrelsen. För att områden som har undersökts eller åtgärdats, där förvaltningen varit tillsynsmyndighet eller själv beställt undersökningen, ska bli omklassade behöver staden genomföra detta och rapportera in den nya riskklassen till länsstyrelsen.

Länsstyrelsens inventering och riskklassning har pågått under många år. Under hela denna tid har det tillkommit riskklassade objekt men objekt har också klassats om i samband med att de undersökts eller åtgärdats. Objekt har även åtgärdats i olika byggprojekt och då i många fall utan att en ny riskklassning genomförts. I många byggprojekt har förorenade fyllnadsmassor åtgärdats utan att föroreningarna kunnat knytas till någon verksamhet eller något MIFO-objekt.

I Stockholm har 3606 objekt identifierats som potentiellt förorenade. Av dessa har en mindre andel även riskklassats. 15 objekt har för närvarande riskklass 1 och 148 objekt riskklass 2. Att objekt endast identifieras kan bland annat bero på att den tidigare typen av verksamhet bedöms ha en liten miljö- och hälsorisk eller att ingen ytterligare information hittats om verksamheten.

Utöver de områden som riskklassats påträffas föroreningar vid markarbeten på andra platser. Förvaltningens egna register över förorenade fastigheter omfattar därför f.n. 647 objekt.

År	Riskklass (RKL) 1	RKL 2	RKL 3	RKL 4	Totalt antal klassade	Andel i RKL 1&2
2009	9	43	36	9	97	53,6%
2011	12	54	37	9	112	58,9%
2014	20	130	192	85	427	35,1%
2016	15	148	247	91	501	32,5%

Figur 1: Riskklassade objekt inom Stockholms stad enligt länsstyrelsens regionala program för efterbehandling

Som framgått av den ovan redovisade metodiken och det arbetssätt som tillämpas inom området anser förvaltningen att det inte är meningsfullt att i siffror försöka redovisa hur mycket renare staden blir genom de saneringar som genomförs. Förvaltningen konstaterar enbart att varje genomförd sanering innebär att oönskade föroreningar avlägsnas.

Bidrag inför bostadsbyggande

Från och med 2016 finns möjlighet för kommuner att söka statliga bidrag för sanering av mark inför bostadsbyggande. Bidragsansökan behandlas av Länsstyrelsen och Naturvårdsverket. Förutsättningar för att beviljas bidrag är bland annat att saneringen inte ska ha påbörjats innan beslut om bidrag fattats, att det ska finnas en ansvarsutredning som godkänts av Naturvårdsverket och att detaljplaneläggningen åtminstone ska ha kommit så långt att kommunfullmäktige fattat beslut om påbörjande av detaljplaneläggning för bostäder. Exploateringskontoret har identifierat Bromstensstaden och Vårbergstoppen som områden där bidrag skulle kunna bli aktuella.

Badplatser, MSL

Under 2015 startades ett MSL-projekt avseende erfarenhetsutbyte kring risken för föroreningar i närheten av badplatser och provtagning av dessa. Ett antal möten hölls och information om genomförda provtagningar samlades in. Projektet kommer att avslutas under våren 2017.

Projektet resulterade i två digitala dokument, ett som sammanfattar planerad och genomförd provtagning på länets badplatser och ett som är en checklista inför anläggande av nya badplatser. Dokumenten kommer att färdigställas under 2017. Dokumentet med information om provtagning kommer att uppdateras två gånger per år avseende nya provtagningar.

Badplatser, stadens provtagning

De medel som nämnden hade för undersökningar under 2016 användes för att undersöka förekomsten av ytliga föroreningar vid 19 badplatser. Samtliga badplatser som inte undantogs, t.ex. för att de redan provtagits eller ingår i exploateringsområden och kommer att provtas i samband med exploateringen, undersöktes med avseende på ytlig jord. Vid tre bad undersöktes även djupare jordlager och vid sex bad ytliga sediment. Analysresultaten jämfördes med Naturvårdsverkets generella riktvärden för känslig och mindre känslig markanvändning (KM respektive MKM) samt med de platsspecifika riktvärden (PRV), som togs fram vid nämndens undersökning av parker 2014. Dessa riktvärden utgår från KM men har modifierats bland annat avseende att exponeringsvägar som intag av egenodlade grönsaker och dricksvatten från egen brunn inte är aktuella.

Vid de nu utförda undersökningarna påträffades föroreningar över PRV vid sju bad. Inom ytterligare sex badplatser påträffades föroreningar över KM. I undersökningen är förhöjda halter av bly vanligast men även förhöjda halter av PAH, PCB och arsenik påträffades. Långvarig exponering genom intag av jord kan innebära hälsorisker. Föroreningarna påträffades ytligt, men under en gräsvål, vilket gör att de inte är så lättillgängliga. Det finns ingen konstaterad risk för spridning till ytvatten. Inga föroreningar påträffades i ytliga sediment. Föroreningar påträffades i ytlig jord vid Lövsbadet, Maltesholmsbadet, Kaananbadet, Långholmens strandbad, Långsjöbadet och Ängbybadet. Vid Trekanten påträffades föroreningar på större djup.

I rapporten, som presenterades för nämnden i december 2016, framkommer att inga oacceptabla nivåer av föroreningar påträffats. Fördjupade riskbedömningar föreslås för tre bad och kompletterande provtagning och riskbedömning för tre bad. Information om genomförd undersökning och resultatet av den skickades ut till berörda stadsdelsnämnder. Förvaltningen delar rapportens uppfattning och kommer att följa upp behovet av ytterligare provtagning och riskbedömning under 2017.

Större projekt och tillsynsaktiviteter

Under flera år har utredningar genomförts i Vinterviken med statliga medel. Under 2016 erhöll exploateringsnämnden 3,5 miljoner kronor för åtgärdsförberedelser (2 miljoner för 2016 och 1,5 miljoner för 2017) och 70,5 miljoner kronor för åtgärder (20 miljoner för 2018 och 50,5 miljoner för 2019). Under 2016 färdigställdes miljökonsekvensbeskrivning och tillståndsansökan för vatten-

verksamhet och miljöfarlig verksamhet. Förvaltningen är tillsynsmyndighet för projektet.

I Norra Djurgårdsstaden fortsätter saneringen av förorenad mark och gasklockor. Även planering för ny användning av de gamla gasverksbyggnaderna och bedömning av åtgärdsbehov inför det har pågått under 2016. Bland annat har Klätterverkets installation i en av de gamla byggnaderna och en skola i både nya och gamla byggnader hanterats.

Inom intilliggande Loudden har avetablering av oljedepåer påbörjats. Nedmontering av cisterner och dylikt hanteras inom ramen för den ordinarie tillsynen medan efterbehandlingen blir ärenden enligt 10 kap. miljöbalken. Under 2016 och en bit in på 2017 avvecklade Univar sin verksamhet i området. Cisterner revs och marken, där främst oljeföroreningar påträffades, sanerades. Förorenade massor transporterades till Västerås. Det länshållningsvatten som uppstod under arbetena behandlades innan utsläpp till Lilla Värtan. Återställning av området slutförs nu och området ska återlämnas till hamnen under 2017.

Delar av den före detta Sköndalstippen har efterbehandlats för att kunna bebyggas med bostäder. För att det skulle vara möjligt så togs åtgärds mål fram för utbyggnaden av Sköndal. Dessa åtgärds mål behövde vara uppfyllda för att bygglov skulle beviljas. Saneringsschakt har pågått under ett antal år och avslutades vintern 2016. Miljöförvaltningen har underhand som arbetet fortskridit godkänt delrapporter för åtgärder inom de olika etapperna. Slutrapportering ska skickas in i början av 2017.

Ellevio AB har ett trycksatt oljekabelnät, för överföring av el, som de arbetar med att avveckla. Kabelnätet är gammalt och har visat sig leda till oljeläckage i marken på flera platser i staden. Miljöförvaltningen utövar, sedan många år, tillsyn över Ellevios arbete med avvecklingen av kabelnätet. Detta görs genom återkommande tillsynsmöten och genom rapportering av begärda uppgifter som förelagts av miljöförvaltningen. Avvecklingen av kabelnätet innebär att kilometervis med kablar tas ur drift, töms på olja, renspolas och ibland rivs bort. I samband med avvecklingens schaktarbeten uppkommer också upplysningsärenden samt ärenden avseende efterbehandling då schaktmassor visar sig vara förorenade med olja som läckt från kablar. Under år 2016 har dryga sex kilometer oljekablar tagits ur drift och mer än 30 km kabel har kontrollerats och renspolats. Den uppsamlade mängden från renspolning 2016 är ca 17 m³ + oljeblandat vatten. På ett par av de tidigare åtgärdade sträckorna finns

kontrollbrunnar där vattenprovtagning pågår. Under år 2016 har vidare fyra ärenden avseende efterbehandling av oljeförorenade massor behandlats.

Masshantering

MSL-projektet ”Masshantering i samband med schaktarbeten” påbörjades i maj 2015 och planerades genomföras i två delar. Dels att följa massorna och ta reda på vilken egenkontroll som aktörer som hanterar schaktmassor har, dels att vid oannonserad tillsyn provta massor och jämföra resultaten mot angiven föroreningsklassning. Del ett av projektet redovisas och avslutas 2017. Den andra delen var tänkt att stödjas med projektmedel från Naturvårdsverket men fick tyvärr avslag, så den delen genomfördes inte. Projektet har rönt stort intresse från länets kommuner men har även haft deltagare från Uppsala samt Södermanlands län. Totalt har 21 kommuner och kommunalförbund deltagit.

Egenkontrollen varierar på det fåtal verksamheter som projektet har tillsynat. Tillsynen behöver fånga upp vilka behov som verksamheterna har gällande råd och stöd för att kunna förbättra sin egenkontroll. Masshanteringsfrågan är högaktuell inom länet och Mälarenregionen, så förhoppningen är att projektet har gett kommunerna en god start i sitt fortsatta arbete att säkerställa att andelen återvunna massor kan öka och användas på platser där de är lämpliga för ändamålet. Projektet kom även fram till att kommunerna bör fortsätta att utveckla denna form av tillsyn samstämmigt inom länet eftersom många massor transporteras mellan olika kommuner.

Sammanfattande bedömning av tillsynsområdet

Sammanfattningsvis kan marken i Stockholms stad sägas ha blivit renare under 2016 eftersom de större exploateringsprojekten främst är belägna inom historiska lämningar och fyllningsjorvar som åtgärdas i samband med exploatering av t.ex. Gasverksområdet och Hammarby sjöstad. Stockholm har blivit renare och ytterligare steg mot målet en giftfri miljö har tagits. I det av länsstyrelsen högt riskklassade objektet Vinterviken har utredningar och åtgärdsförbereelser gjorts i riktning mot kommande saneringsåtgärder.

En ökad medvetenhet om att marken kan vara förorenad leder till att fler områden provtas och mer förorenade överskottsmassor tas omhand på ett riktigt sätt och inte återanvänds på olämpliga platser.

Slut